

آداب و شرایط مراسم شادی در اسلام

حجت الاسلام والمسلمین محمد سبحانی نیا*

اشاره

یکی از مباحثی که در سال‌های اخیر با توجه به جنبه‌های مثبت زندگی مورد بررسی قرار گرفته، موضوع شادی است. انسان بر اثر حوادث یا کار و فعالیت‌های روزانه و حرکت در پیچ‌وخم‌های دشوار زندگی، دچار خستگی و ملال می‌شود و برای رهایی از این افسردگی، باید بخشی از اوقات خویش را به شادی و تفریح اختصاص دهد. در حقیقت، یکی از شاخص‌ها و علامت‌های مهم سلامت روانی در جامعه، میزان شادی و نشاط افراد آن است. برای شادی کردن، بهانه‌های بسیاری وجود دارد که مهم‌ترین آنها شرکت در مراسم عروسی خود یا دوستان و اطرافیان است.

انجام تشریفات عروسی، به طوری که خاطره‌انگیز و شادی‌آفرین باشد، آرزوی هر عروس و دامادی است؛ با این حال، در مراسم عروسی با برخی افراط و تفریط‌ها مواجهیم. عده‌ای مراسم عروسی خود را با روشی کاملاً نامتناسب برگزار می‌کنند. متأسفانه، وضعیت مراسم عروسی در

* عضو هیئت علمی دانشگاه کاشان.

جامعه، به گونه‌ای است که برای بعضی از مؤمنان، برگزاری مراسم عروسی خالی از گناه، به صورت یک آرمان در آمده است.

اگر مراسم عروسی و جشن و سرور، کنترل شده و هدفمند باشد، نه تنها مورد مخالفت دین نیست، بلکه از اموری است که می‌تواند اسباب رضایت الهی را نیز فراهم آورد. برای برگزاری جشن عروسی شاد و خدایسندانه، می‌توان ابتکار به خرج داد و از طرح‌های جایگزین استفاده کرد.

تعریف شادی

«شاد» در لغت، به معنای: خشنود، خوشحال، خوش وقت، بی‌غم، خوش و خرم زیستن و زندگی کردن است و «شادی» هم به معنای: شادمانی، خوشحالی و خوش دلی آمده است.^۱

علم روان‌شناسی تعریف‌های مختلفی از نشاط ارائه کرده که در اینجا تنها به یک تعریف از شادی اشاره می‌کنیم: «شادی، احساس مثبتی است که از حس ارضا و پیروزی به دست می‌آید. شادی، عبارت است از مجموع لذت‌ها، منهای دردها... شادی، ترکیبی از عاطفه مثبت بالا و عاطفه منفی پایین است.»^۲

مفهوم شادی بارها با الفاظ مختلف در قرآن کریم بیان شده است. این مفهوم در مجموع، ۲۵ بار با تعبیر مختلفی همچون: «فرح»، «فرحوا»، «تفرح»، «فرحون» و «فرحین» در قرآن آمده و به معنای خوشحالی، سلامت، شادمانی و مسرت ترجمه شده است.^۳

ضرورت شادی

شادی برای انسان، امری ضروری است. در سایه شادی و نشاط، زندگی معنا و مفهوم خاصی پیدا می‌کند و دل‌ها به هم نزدیک، و ترس و بدگمانی و ناکامی و نگرانی بی‌اثر می‌گردد. شادی، نه تنها بر روح و روان انسان تأثیر می‌گذارد، بلکه جسم او را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ به طوری که گفته‌اند: حتی قادر است از رشد و نمو بیماری سرطان که در حالت مخفی است،

۱. حسن عمید، فرهنگ فارسی عمید، ذیل واژه «شادی».

۲. ابوالفضل طریقه‌دار، شرع و شادی، ص ۲۴؛ جان مارشال ریو، انگیزش و هیجان، ص ۳۶۷.

۳. محمود لقمانی، نگاهی نو در آینه معارف به خنده، شوخی و شادمانی، ص ۱۸.

پیشگیری کند.^۱ ارسطو می‌گوید: «شادی، بهترین چیزهاست و آن قدر اهمیت دارد که سایر چیزها برای کسب آن هستند.»^۲

اسلام و شادی

ارمغان دین برای بشر، شادی، بهجت و سُورور به معنای واقعی و عمیق آن می‌باشد. دین، هم بشر را با شادی حقیقی آشنا کرده و هم راه رسیدن و بهره‌مندی کامل از آن را پیش روی او نهاده است. برخلاف عقیده برخی که اسلام را دین غصه و گریه معرفی می‌کنند، باید گفت که این آیین به تمامی نیازهای روحی و جسمی انسان توجه دارد و داشتن نشاط و روحیه شاد را لازمه یک زندگی موفق می‌داند. در دستورات آسمانی اسلام، نکته‌های ارزشمندی در خصوص ایجاد شادی و نشاط آمده است؛ مانند: ثواب تبسم زدن بر دیگران، تأکید بر پوشیدن لباس‌های شاد، استعمال بوی خوش، دیدار با دوستان، نظافت و پاکیزگی، مسافرت و تفریح، حضور در طبیعت و شوخ‌طبعی و مزاح.

امام رضا علیه السلام می‌فرماید: «اجْتَهِدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ سَاعَةً لِمُنَاجَاةِ اللَّهِ وَسَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَسَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ الْإِخْوَانِ وَالثَّقَاتِ الَّذِينَ يَعْرِفُونَكُمْ غُيُوبَكُمْ وَيُخْلِصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ وَسَاعَةً تَخْلُونَ فِيهَا لِلذَّاتِكُمْ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ وَبِهَذِهِ السَّاعَةِ تَقْدِرُونَ عَلَى الثَّلَاثَةِ سَاعَاتٍ؛^۳ کوشش کنید اوقات شبانه‌روز شما چهار ساعت (قسمت) باشد: ساعتی برای عبادت و خلوت، ساعتی برای تأمین معاش، ساعتی برای معاشرت با برادران و ساعتی را هم به انجام تفریح و لذت‌های حلال اختصاص دهید. به وسیله مسرت و شادی ساعت تفریح است که نیروی انجام وظایف اوقات دیگر را می‌یابید.»

در این حدیث، علاوه بر اهمیت دادن به شادی و سُورور، به تأمین معاش یا کار و اوقات فراغت و روابط اجتماعی هم اشاره شده است که از عوامل مؤثر بر شادمانی هستند. حضرت علی علیه السلام نیز می‌فرماید: «إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَمَلُّ كَمَا تَمَلُّ الْأَبْدَانُ فَابْتَغُوا لَهَا طَرَائِفَ الْحِكْمِ؛^۴ دل‌ها مانند بدن‌ها

۱. نشریه پیوند، ش ۲۹۷، ص ۳۳.

۲. مایکل آیزنک، روان‌شناسی شادی، ص ۱۲.

۳. علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۳۲۱.

۴. صبحی صالح، نهج البلاغه، حکمت ۹۱.

خسته می شوند. پس، [برای رفع خستگی آنها] حکمت‌های تازه بجویند.»

معیار و قلمرو شادی

البته شادی و نشاط نیز همچون همه رفتارهای انسان نمی‌تواند بدون معیار، ضابطه و حدّ و مرز باشد؛ زیرا بر اساس جهان‌بینی الهی، هدف نهایی خلقت انسان، رسیدن به کمال و سعادت حقیقی است. از این رو، برای این هدف نهایی، هر پدیده‌ای که با انسان ارتباط پیدا می‌کند، دارای حدود، شرایط و اقتضائاتی است و بر این اساس، موضوع سفارش و تأکید یا نهی و تحذیر دین واقع می‌شود. شادی و نشاط نیز از این قاعده کلی مستثنا نیست. اگر اسلام شادی را ضروری می‌داند، در جای دیگر، به مراقبت نفس و محاسبه اعمال دستور می‌دهد تا هر میلی، در جهت مثبت و هدفمند خود به حرکت درآید و به بیراهه نرود. با بررسی آموزه‌های دینی می‌توان گفت که اسلام، نگاهی متعالی به شادی دارد و شرایط و محدودیت‌هایی را نیز برای آن بیان کرده است؛ از جمله، پرهیز از: «گناه»، «اذیت و آزار دیگران»، «نکوهش و استهزای دیگری» و «لهو و لعب».^۱

مراسم عروسی

مراسم عروسی، مراسم بزرگداشت و تبلیغ سنت حسنه ازدواج است که اسلام نیز روی آن پافشاری دارد. در روایات وارد شده است، یکی از مواردی که ولیمه‌دادن و دعوت مردم به غذا بسیار مستحب است، هنگام عروسی است. در حدیثی از امام صادق علیه السلام چنین نقل شده است: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الْعُرْسُ وَيُبْغِضُ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الطَّلَاقُ»^۲ خداوند خانه‌ای را که در آن عروس و عروسی هست، دوست دارد و خانه‌ای را که در آن طلاق رخ می‌دهد، دوست ندارد.»

پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «يُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ بِالرَّحْمَةِ فِي أَرْبَعِ مَوَاضِعَ عِنْدَ نَزُولِ الْمَطَرِ وَعِنْدَ نَظَرِ الْوَالِدِ فِي وَجْهِ الْوَالِدَيْنِ وَعِنْدَ فَتْحِ بَابِ الْكَعْبَةِ وَعِنْدَ النِّكَاحِ»^۳ درهای رحمت آسمان در چهار مورد باز می‌شود: ۱. هنگام بارش باران؛ ۲. موقعی که فرزندان با رحمت و رأفت به چهره پدر و مادر خویش می‌نگرند؛ ۳. لحظه‌ای که در کعبه را باز می‌کنند؛ ۴. در مراسم عقد و ازدواج.»

۱. خداداد شمس‌الدینی، «معیار و شرایط شادی در اسلام»، مجله فرهنگ کوثر، ش ۷۷، ص ۳۲ به بعد.

۲. شیخ کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۵۴.

۳. علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۲۲۱.

از سوی دیگر، در روایات سفارش شده است که مراسم عروسی را به مردم اعلام کنید و آن را مخفیانه برگزار نکنید. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «أَسْنِدُوا النِّكَاحَ وَأَعْلِنُوهُ بَيْنَكُمْ؛^۱ ازدواج را به ثبت برسانید و آشکارا برگزار کنید.»

در اینجا به بررسی بایدها و نبایدهای مجالس عروسی از نظر اسلام می‌پردازیم:

الف. نبایدهای مجالس عروسی

متأسفانه، بعضی از مردم، حتی قشر به اصطلاح مذهبی، به بهانه اینکه یک شب، هزار شب نمی‌شود و در عروسی باید شاد بود، برای شادی در مراسم ازدواج حدّ و مرزی قائل نمی‌شوند. در واقع، خیلی از مجالس عروسی تبدیل به مراسمی برای پایکوبی‌های غیراخلاقی شده است؛ غافل از اینکه شادی واقعی و لذت و خوشی زندگی، به دست خداست و هیچ‌گاه با گناه و معصیت، نمی‌توان به شادی حقیقی رسید. امام علی عَلَيْهِ السَّلَام فرموده است: «لَا خَيْرَ فِي لَذَّةٍ تُوجِبُ نَدَمًا وَشَهْوَةً تُعْقِبُ أَلَمًا؛^۲ در لذتی که موجب پشیمانی شود و در شهوتی که درد و اندوه در پی داشته باشد، خیری نیست.»

در ادامه، به برخی از امور ناپسندی که به عنوان شادی در مراسم عروسی انجام می‌گیرد، اشاره می‌کنیم:

۱. راه‌انداختن کاروان شادی

کاروان شادی در عروسی، از قدیم و در همه سنت‌های پیشین به شکل‌های مختلفی وجود داشته است. در زمان گذشته، وقتی می‌خواستند عروس را به خانه بخت بفرستند، اعضای فامیل با دعای خیر و سلام و صلوات، عروس و داماد را بدرقه می‌کردند و طیّ یک مراسم بسیار ساده، آنها را به محل زندگی‌شان می‌رساندند. در واقع، علت برپایی این مراسم، بدرقه عروس و داماد با نظمی خاص در آغاز زندگی زناشویی بود؛ اما امروزه با وجود خودروهای مدل بالا و گران‌قیمت، این بدرقه‌ها شکل دیگری به خود گرفته است و گاهی این نمایش، به اتفاق‌های ناگوار نیز منجر می‌شود.

در حال حاضر، عده‌ای با دوربین خود از مجالس فیلم‌برداری می‌کنند. این شرایط، موجب

۱. همان، ص ۲۷۵.

۲. تمیمی آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۰۴.

می‌شود تا برخی از تصاویر نوامیس مردم، از فیس‌بوک، یوتیوب و سایر بخش‌های فضای مجازی سر بیرون آورد؛ و حال آنکه بین «شادی» که یک حالت روحی است و انسان را از دورن به خرسندی می‌رساند و «هیجان» که فاقد این ویژگی‌هاست، باید تفاوت قائل شد. ورود کاروان‌های عروسی با این شکل و شمایل به خیابان‌ها، نه تنها معضلی برای مردم در ساعات پایانی شب است، بلکه امنیت فردی و اجتماعی را به خطر می‌اندازد. صدای بلند موسیقی، تک‌چرخ‌زدن موتورسیکلت‌ها و صدای ناهنجار آنها، ترکیدن ترقه، رقص کودکان شاد که تا نیمه بدن خود را از خودروهای در حال حرکت بیرون آورده‌اند، چند سالی است که پیش‌زمینه حوادث کاروان‌های عروسی شده‌اند که در این میان، آمار تصادفات و نزاع و درگیری در این نوع مراسم، چشمگیر است.

مطابق آیات قرآن، لقمان حکیم به فرزند خود سفارش می‌کند: «وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاعْظُمْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ»^۱ [پسرم!] در راه رفتن، اعتدال را رعایت کن! از صدای خود بکاه [و هرگز فریاد مزین] که زشت‌ترین صداها، صدای خران است.»

۲. اختلاط زن و مرد

یکی از اتفاقات بسیار ناپسندی که در بعضی شهرها به وقوع می‌پیوندد، اختلاط زن و مرد در تالارهای عروسی است؛ به این معنا که جلسه از ترکیب مردان و زنان تشکیل یافته و گاهی هیچ فاصله‌ای میان زنان و مردان نیست؛ درحالی‌که فلسفه تفکیک مجالس زنانه و مردانه، از نگاه رفتارشناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی، حفظ حریم زنان و راحتی و رفاه هرچه بیشتر آنهاست. در یک جامعه ارزشی، زنان موظف به رعایت حدود و حجاب خود بوده، نباید به وسیله‌ای برای تفریح و تماشای نامحرم تبدیل شوند. بسیاری از روابط نامشروع و غیراخلاقی، از اختلاط زن و مرد سرچشمه می‌گیرد و ایجاد این نوع بزه‌ها، نه تنها از نظر قانونی تخلف آشکار به حساب می‌آید، بلکه از دیدگاه اخلاقی نیز حرکتی نادرست است. باید توجه داشت که حضور داماد در جمع زنان، مانند دیگران باید در چارچوب موازین شرع باشد. همچنین، برادر شوهر، برای عروس نامحرم است؛ همان‌طور که خواهر عروس، برای داماد نامحرم است.

۱. لقمان، آیه ۱۹.

۳. تجمل‌گرایی

در ازدواج‌های امروزی، رسم ساده و بی‌پیرایه روزگاران پیشین و انجام مراسم به دور از هر گونه ظاهرسازی، تجملات و فخرفروشی، جای خود را به مراسمی پُرخرج و پُرزرق و برق داده است؛ به طوری که چشم‌وهم‌چشمی در ازدواج‌های امروزی، سبب به وجود آمدن صحنه نمایش قدرت و توان مادی خانواده‌ها شده است و نتیجه آن، کرایه تالارهای عروسی مجلل، قرارداد چندین نوع غذا بر روی میز، دعوت از افراد اسم و رسم‌دار با مبالغ هنگفت برای شادی بخشیدن به مراسم و بسیاری از اقدام‌ها و تدارک‌های جانبی دیگر که در مجموع، هزینه قابل توجهی را بر عروس و داماد در آغاز زندگی‌شان تحمیل می‌کند. این جشن‌ها، مختص افراد ثروتمند جامعه نیست؛ بلکه عروس و دامادهایی هستند که توانایی برگزاری یک مهمانی ساده برای شروع زندگی خود را نیز ندارند؛ اما به اجبار برای برگزاری این جشن‌های گران‌قیمت، وام‌های کلان می‌گیرند یا از اقوام و آشنایان پول قرض می‌کنند و تا سالیان سال، هزینه این تجملات را به صورت قسط پرداخت می‌کنند.

گاهی اوقات دیده می‌شود که عروس و داماد، خود تمایلی به هزینه‌های افراطی برای برگزار مراسم ازدواج‌شان ندارند؛ ولی خانواده‌هایشان اصرار به گرفتن جشن‌های مجللی دارند که تنها برای دختر و پسر، بار مالی دارد و موجب بروز مشکلات در مسیر زندگی‌شان می‌شود. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌گوید: «بعضی خیال می‌کنند که تشریفات و توی‌هتل‌چین و چنان رفتن، سالن‌های گران‌گرفتن، خرج‌های زیادی کردن، عزت و شرف و سربلندی دختر و پسر را زیاد می‌کند. نخیر، عزت و شرف و سربلندی دختر و پسر، به انسانیت و تقوا و پاکدامنی و بلندنظری آنهاست؛ نه به این چیزها.»^۱

۴. اسراف

در سال‌های اخیر، در جشن‌های عروسی آن‌قدر بریز و پپاش صورت می‌گیرد که هرکس از دور به این ماجراها نگاه کند، انگشت به دهان خواهد ماند. «عده‌ای با راه‌اندازی شرکت‌هایی با تبلیغاتی مبنی بر «تشریفات عروسی از شیر مرغ تا جان آدمیزاد» اعلام می‌کنند برای بهترین شب زندگی عروس و داماد سنگ‌تمام می‌گذارند. از آتش‌بازی و فرش قرمز و کالسکه و بالن و استخر

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۸/۱۶، نشانی: www.khamenei.ir

پُر از گل و شمع گرفته، تا خواننده و نوازنده! البته هزینه این شرکت‌های تشریفاتی، برای هر مهمان بین ۱۵۰ تا ۳۰۰ هزار تومان است و منوی غذای آنها نیز از ۱۰ نوع غذا شروع می‌شود و تا ۵۰ مدل غذا و سالاد و دسر و نوشیدنی که چشم‌هایتان با دیدن آنها سیاهی خواهد رفت، قابل سفارش است.^۱

اما یادمان باشد در این دیار، مردان بی‌ادعایی بوده‌اند که می‌توان عروسی ساده و بدون تجمل را از آنها الگو گرفت؛ مانند شهید اسماعیل دقایقی که درباره او گفته‌اند: «یک مراسم عروسی ساده در خانه گرفتند، داماد هم با کت و شلوار برادرش آمده بود، عروس هم بدون لباس عروس و با یک لباس مهمانی ساده؛ اصرار داشتند که همه چیز ساده باشد. شام عروسی را هم دم‌پخت داده بودند و از بریز و بیاش خبری نبود.»^۲

رهبر معظم انقلاب در خصوص اسراف در مجالس عروسی گفته‌اند: «یکی از اسراف‌ها، همین مجالس عقد و عروسی گران‌قیمت است. در هتل‌ها، در این سالن‌های گران‌قیمت مجالس درست می‌کنند. مبالغ زیادی شیرینی و میوه و خوراکی حرام می‌شود، از بین می‌رود، روی زمین ریخته می‌شود و ضایع می‌گردد. برای چه؟ برای چشم‌وهم‌چشمی! برای عقب‌نماندن از قافله اسراف! مگر سابق که این سالن‌ها نبود، این چیزها نبود، توی دو تا اتاق کوچک جشن می‌گرفتند، مهمان‌ها می‌آمدند شیرینی می‌خوردند، ازدواج‌ها بی‌برکت‌تر از امروز بود؟ عزتِ دخترها، مگر کمتر از امروز بود؟ حالا باید حتماً بروند توی این سالن‌های بزرگ.»^۳

۵. موسیقی مبتذل

در حال حاضر، پخش آهنگ‌های لهوی در مجالس، به عنوان یکی از برنامه‌های ثابت مراسم عروسی در آمده است؛ به طوری که بعضی معتقدند شادبودن در مراسم عقد و عروسی، بدون نوار ترانه امکان‌پذیر نمی‌باشد. در سال‌های اخیر، این مسئله آن‌چنان رواج یافته که عده‌ای جشن عروسی منهای موسیقی حرام را قابل اجرا نمی‌دانند. همواره در بین بچه‌های مذهبی این دغدغه وجود دارد که چگونه می‌توان یک جشن عروسی برگزار کرد که شئون اسلامی در آن رعایت شود

۱. پایگاه خبرگزاری تابناک، ۱۳۹۲/۶/۲۴، نشانی: www.tabnak.ir

۲. پایگاه خبرگزاری دانشجو، ۱۳۹۰/۱۱/۱۰، نشانی: www.snn.ir

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۸/۱۶، نشانی: www.khamenei.ir

و هم میهمانان بتوانند شادی خود را ابراز کنند و از مراسم راضی باشند. شاید اقبال به موسیقی، برای رسیدن به آرامش و نشاط باشد؛ درحالی که این گونه موسیقی ها، هیچ گاه به انسان آرامش نمی دهد و چه بسا بعد از مراسم، خستگی و یا سردرد به انسان دست می دهد. ضمن اینکه هنگامی شادی به انسان دست می دهد که انسان بر اثر ایجاد این تغییر، به خواسته خود نزدیک می شود؛ یعنی نزدیکی انسان به هدف؛ درحالی که در این مراسم، صرفاً آهنگ و چیزهایی شبیه آن، به انسان لذت می دهد؛ نه نزدیک شدن به هدف.

چه بسا ممکن است برخی به روایاتی که از آنها جواز دف زدن در عروسی استفاده می شود، تمسک کنند؛^۱ اما باید توجه داشت که سند این روایات تاریخی، محکم نیست و یا اصلاً زنجیره سند در این احادیث، اتصال ندارد. پس، این روایات به خودی خود نمی توانند دلیلی برای حکم شرعی باشند. علاوه بر اینکه بعضی از این نقل ها، با روایات معتبر و محکمی که به دست ما رسیده، منافات دارند و به همین دلیل، کنار گذاشته می شوند. شیخ انصاری، روایاتی را که درباره حرمت غنا وارد شده، شامل هر عمل لهوی می داند و گفته است: «از مجموع روایات زیادی که درباره حرمت غناست، چنین برداشت می شود که ملاک حرمت غنا، لهوی بودن آن است و هر صوتی که به صورت لهو باشد، چه با آلات موسیقی و چه بدون آن، حرام است.»^۲

از جمله این روایات، حدیثی است که محمد بن ابی عباد نقل می کند. وی می گوید: از امام رضا علیه السلام درباره غنا پرسیدم. ایشان فرمود: «... آن، در زمره باطل و لهو است.»^۳ در روایت اعمش نیز امام صادق علیه السلام در بیان موارد گناهان کبیره می فرماید: «[از جمله] کارهای لهوی که انسان را از ذکر خدا باز می دارند؛ مانند غنا و نواختن اوتار (نوعی آلت موسیقی).»^۴ بر این اساس، فقها در پاسخ به پرسش مقلدان خود، بین مجالس عروسی و غیر آن و استفاده از دف و دیگر ابزار آلات موسیقی، فرقی نگذاشته و فرموده اند: «گوش دادن به موسیقی حرام، هر چند در مجالس عروسی زنان، جایز نیست.»^۵

۱. تمیمی مغربی، دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۲۰۷.

۲. مرتضی انصاری، المکاسب، ج ۱، ص ۲۹۶.

۳. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۷، ص ۳۰۸.

۴. همان، ج ۱۵، ص ۳۳۱.

۵. سید مجتبی حسینی، رساله دانشجویی، ص ۱۷۶.

در ضمن، در خصوص حکم استفاده از دف و دایره زنگی در عروسی، استفتا شده است که مراجع تقلید چنین جواب داده‌اند: «استفاده از آلات موسیقی برای نواختن موسیقی مطرب و لهوی، جایز نیست و بین مجلس عروسی و غیر آن، تفاوتی وجود ندارد.»^۱

۵. رقص

یکی دیگر از کارهایی که در مراسم عروسی به عنوان عمل شادی آور انجام می‌شود، رقص و حرکات موزون است. رقص، مانند موسیقی و بسیاری از لذت‌ها، ظاهری خوش و شیرین دارد؛ اما این اثر، گذرا و لحظه‌ای است و آثار روحی روانی زیانباری داشته، نگرانی‌هایی به دنبال دارد که موجب عذاب وجدان می‌شود. لذت حقیقی، در آن است که اثری جاودانه، معنوی و بهشت‌آفرین داشته باشد و در عین حال، مایه نشاط و پویایی ظاهری و باطنی گردد. بسیاری از فقها، رقص را از مصادیق لهو می‌دانند. روایتی در کتاب کافی با سند معتبر نقل شده است که امام صادق علیه السلام از قول پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «أَنَّهَا كُفٌّ عَنِ الرَّفْنِ؛^۲ شما را از رقص نهی می‌کنم.» برخی از فقها، مثل امام راحل رحمته الله و آیت‌الله خامنه‌ای، رقص را اگر باعث تحریک شهوت، ارتکاب گناه و یا ترتیب مفسده شود و یا زن در بین مردان نامحرم برقصد، حرام می‌دانند. بنابراین، اگر رقصی چنین خصوصیتی را نداشته باشد، حرام نیست؛ اما برخی مثل آیت‌الله صافی، فاضل لنکرانی و مکارم شیرازی، تنها رقص زن برای شوهر را جایز می‌دانند.^۳ روشن است که در این حکم، فرقی بین مجلس عروسی و غیر آن نیست.

ب. بایدهای مراسم عروسی

در بسیاری از موارد، جوانان را از انجام برخی کارها نهی می‌کنیم و فقط به آنها می‌گوییم که چه نکنند. در صورتی که باید به جوانان این آموزش را بدهیم که چه کارهایی بکنند تا هم اخلاق و شرع را رعایت کرده باشند و هم اصل شادی و نشاط پابرجا مانده باشد. در واقع، برای حلّ این معضل، چاره‌ای نداریم جز اینکه ساختار و نظام حاکم بر اجتماع را به گونه‌ای اصلاح کنیم که شادی و نشاط نهادینه شود و به جوانان متذکر شویم که شادی و نشاط نیز چارچوب مشخصی

۱. همان.

۲. کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۳۲.

۳. سید مجتبی حسینی، رساله دانشجویی، ص ۱۸۱.

دارد. پس، برای شادکردن مجلس عروسی، نباید از هر وسیله‌ای استفاده کنیم. حال برای اینکه مجالس خوبی در عروسی‌ها داشته باشیم که هم مملو از شادی و سرور باشد و هم خالی از گناه باشد و خانواده و فامیل نیز راضی باشند، موارد ذیل را پیشنهاد می‌دهیم:

۱. پذیرایی مناسب

پذیرایی، یکی از وسایل شادی‌بخش است و می‌تواند جایگزین خوبی برای ابزارهای حرام شادی باشد؛ البته به شرط اینکه خود باعث بروز حرام دیگری به نام «اسراف» نشود.

۲. توجه به آوای وحی

تصور بدی که در میان برخی مردم وجود دارد، این است که نوای تلاوت قرآن فقط برای مراسم عزا و ختم است؛ درحالی‌که در بسیاری کشورهای اسلامی، بسیار به‌جا و درست، در عروسی‌ها و مراسم شادی نیز قرآن کریم جای خودش را دارد و نوایی شاد برای این برنامه‌ها محسوب می‌شود.

۳. اجرای برنامه‌های متنوع

برای اینکه بتوانیم یک فرهنگ و عادت بد را تغییر دهیم، لازم است جایگزین مناسبی برای آن در نظر بگیریم. شما نیز اگر نمی‌خواهید به وسیله گناه، مجلس عروسی را به شادی بیارید، باید به جای آن از برنامه‌های مجاز استفاده کنید. یکی از روش‌هایی که تجربه‌شده و بسیار هم موفق بوده، استفاده از مداحان مذهبی و هنرمندانی است که به وسیله خواندن اشعار شادی‌بخش و گفتن لطیفه‌های مناسب، مجلس را شاد می‌کنند. همچنین، استفاده از افرادی که کارهای تردستی و دیدنی انجام می‌دهند و می‌توانند مجلس عروسی را با صفا و شاد نمایند، در این مورد مؤثر است. بعضی از این افراد هنرمند، وقتی در مجلسی شرکت می‌کنند، بدون اینکه گناهی در برنامه‌های آنها باشد یا کسی را مسخره کنند، چنان مجلس را گرم می‌کنند که افراد شرکت‌کننده، یکسره می‌خندند.

برگزاری مسابقه و یا خواندن شعرهای مربوط به عروس و داماد، ضمن تأکید بر مسخره‌نکردن دیگران و استفاده‌نمودن از لطیفه قومی، می‌تواند جذابیت خوبی داشته باشد. در بخش‌هایی هم در حد کشش مخاطب، می‌توان از مولودی و مدح اهل بیت علیهم‌السلام استفاده نمود.

۴. برگزاری مراسم در مناسبت‌های مذهبی

بهتر است مجالس عروسی در مناسبت‌های دینی، مثل میلاد ائمه علیهم‌السلام یا اعیاد مذهبی برگزار

شود و به تناسب این شب‌ها، اشعار ویژه آن اعیاد هم خوانده شود.

۵. مراعات حال دیگران

گاه شادی‌ها، به ویژه در جشن‌ها و مجالس، به گونه‌ای است که موجب آزار، توهین و تجاوز به حق و حقوق دیگران می‌شود. نمونه آن، شادی در هنگام بردن عروس به خانه داماد است. در این گونه مراسم، برخی افراد با زدن بوق‌های ممتد، ایجاد راه‌بندان، رقص و پای کوبی و سر و صدا در خیابان، سبب مزاحمت دیگران می‌شوند؛ در حالی که رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «كُلُّ مَوْذِفِي النَّارِ؛ هر آزارگری، در جهنم است.»

۶. هدیه دادن به همه بچه‌ها

تعداد بچه‌ها را از پیش در نظر بگیرید و برای هر کدام کتابی کم‌حجم و جذاب تهیه کرده، حتماً پیش از شروع مراسم آنها را کادو کنید. یادداشتی هم درباره کتاب‌خوانی تهیه نمایید و روی آن بچسبانید؛ برای مثال، این جملات می‌تواند مفید و اثربخش باشد: «کتاب، هنوز هم یار مهربان است» و «بهترین دوست خود را کتاب قرار دهید.» همچنین، زیرش بنویسید از طرف خانواده فلان و فلان. بهتر است که برای دو گروه سنی ۲ تا ۸ سال و ۸ تا ۱۵ سال، کتاب‌ها را به طور جداگانه تهیه نمایید. در قسمت بانوان و آقایان، افرادی را مشخص کنید که با روی خوش و احترام، سراغ یکایک بچه‌ها بروند و هدیه آنها را تقدیم کنند. شاید کتاب، به نظر هدیه کوچکی باشد؛ اما برای بچه‌ها، هدیه گرفتن، بسیار جذاب و خاطره‌آفرین است.